Etika a efektívnosť – bližšie k medzinárodným štandardom

Správa z prieskumu názorov slovenských mimovládnych rozvojových organizácií
Autori: Zuzana Fialová, Veronika Frankovská, Ján Michalko, Marianna Potanovičová, Adela Tihlárikova

1. Úvod

Rozvojová pomoc poskytovaná mimovládnymi organizáciami ako aj štátnymi inštitúciami bola historicky kritizovaná kvôli svojej neefektívnosti, keďže milióny dolárov, ktoré boli v priebehu posledných päťdesiat rokov vynaložené na zlepšenie životnej úrovne obyvateľov krajín globálneho juhu, neprinášali očakávanú prosperitu a rozvoj. Napriek mnohým úspechom (napríklad v boji s ochoreniami ako tuberkulóza[1]) faktom zostáva, že niektoré chybné politické priority, zle naplánované a nedôsledne zrealizované projekty vyvolávali pochybnosti o tom, či sú prostriedky daňových poplatníkov a príspevky individuálnych darcov používané efektívne. Otázka efektívnosti sa dostala do popredia pod tlakom verejnosti, akademickej obce, ale aj politických elít a predstaviteľov mimovládneho sektora. To vyústilo do prijatia medzinárodných dohovorov, ako napríklad Parížska deklarácia (2005) či Akčná agenda z Akry (2008)[2]. Tieto dohovory zmenili priority poskytovania rozvojovej pomoci a zaviedli viac rovnosti, spolupráce a harmonizácie do vzťahu medzi donorskými krajinami a prijímateľmi rozvojovej pomoci. Istanbulské princípy rozvojovej efektívnosti organizácií občianskej spoločnosti (IP)[3], ktoré nasledovali v roku 2010, ukotvili tieto hodnoty aj v aktivitách organizácií občianskej spoločnosti.

Istanbulské princípy sú dokument obsahujúci osem zásad (rešpektovanie ľudských práv, rodová rovnosť, demokratické vlastníctvo, environmentálna udržateľnosť, transparentnosť a zodpovednosť, rovnoprávne partnerstvá, zdieľanie znalostí, pozitívne trvalo udržateľné zmeny), ktoré predstavujú súhrn dobrej praxe a know-how pre mimovládny rozvojový sektor. Od ich prijatia delegátmi globálnej iniciatívy Otvorené fórum[4] sa diskusia o efektívnosti rozvojovej pomoci ďalej vyvíja, čomu nasvedčuje aj prijatie Busanského partnerstva o efektívnosti[5], ktoré bolo uzatvorené na 4. Fóre na vysokej úrovni o efektívnosti pomoci (Busan, Južná Kórea 2011). Istanbulské princípy však naďalej slúžia ako

[1] Podľa údajov Svetovej zdravotníckej organizácie z októbra 2012, sa medzi rokmi 1990 a 2011 znížil počet úmrtí na tuberkulózu až o 41%. http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/en/
[2] The Paris Declaration on Aid Effectiveness and The Accra Agenda for Action http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf
[3] Istanbul CSO Development Effectiveness Principles http://www.cso-effectiveness.org/IMG/pdf/final_istanbul_cso_development_effectiveness_principles_footnote_december_2010-2.pdf
[4] Open Forum www.cso-effectiveness.org
[5] Busan Partnership for Effective Development Co-operation je významným dokumentom najmä preto, že predstavuje spoločnú víziu a záväzok nielen občianskej spoločnosti a vlád tradičných donorských krajín, ale aj Ruska,

oporný bod a impulz pre diskusiu o efektívnosti organizácií občianskej spoločnosti, ktoré sa venujú rozvoju.[6] Ekonomická kríza v donorských krajinách túto debatu ešte zintenzívňuje, keďže dochádza k znižovaniu voľných prostriedkov a potreba dosiahnuť čo najlepšie výsledky za najnižšiu sumu je čoraz akútnejšia. Sieťové organizácie a platformy, ktoré združujú mimovládne rozvojové organizácie (MVRO) na národnej a regionálnej úrovni, patria k hlavným aktérom v procese zvyšovania efektívnosti MVRO. Môžu totiž čerpať z poznatkov a skúseností svojich členov a zároveň zavádzať do praxe profesionálne štandardy, ktoré efektívnosť zvyšujú, či už formou budovania kapacít, alebo vytváraním rôznych vnútorných mechanizmov a nástrojov.

Platforma MVRO na Slovensku sa k IP tiež hlási. Iniciovala medzi členskými organizáciami aktívnu diskusiu o efektívnosti rozvojovej spolupráce realizovanej slovenskými MVRO. Z výsledkov analýzy dodržiavania IP[7], ktorá bola vypracovaná koncom roku 2011, bola identifikovaná potreba ďalšieho budovania kapacít slovenských subjektov, ako aj lepšieho dodržiavania princípov ako transparentnosť a demokratické vlastníctvo. V snahe posunúť diskusiu o efektívnosti ďalej uskutočnila Platforma MVRO koncom roka 2012 prieskum postojov členských organizácií k potrebe kódexu efektívnosti a etiky. Tento vývoj na Slovensku tak reflektuje trendy v ostatných európskych štátoch.

2. Príklady zo zahraničia[8]

Írska platforma **DÓCHAS** sa v svojom strategickom pláne na roky 2009-2015[9] zaviazala zlepšovať dopad a kvalitu aktivít svojich členských organizácií, a to na základe skúseností všetkých zainteresovaných strán. V rámci plnenia tejto vízie sa DÓCHAS v roku 2011 oficiálne prihlásila k IP a začala formulovať vlastné princípy, ktoré budú slúžiť ako základ pre štandardy kvality prijímané v období 2011-2014. DÓCHAS má v súčasnosti niekoľko kódexov, vrátane Kódexu používania obrazových materiálov a podávania správ[10] podpísaného 62 organizáciami, ktoré každoročne tento kódex hodnotia a upravujú.

Platforma **VENRO**, ktorá pôsobí v Nemecku, prijala Kódex správania sa v oblasti transparentnosti, organizačnej správy a kontroly[11] už v roku 2010 po niekoľkoročnom procese konzultácií so svojimi členmi. Napriek tomu, že sa tento kódex priamo neodvoláva na IP, mnohé etické zásady a profesionálne štandardy majú rovnaký základ a cieľ. V tomto kódexe sa členovia VENRO okrem iného zaväzujú otvorene a zrozumiteľne komunikovať o svojich úspechoch i problémoch, či hodnotiť vplyv svojich projektov na základe kritérií ako užitočnosť, uskutočniteľnosť, férovosť a presnosť.

Brazílie, Indie a Číny a predstaviteľov súkromných donorov.
http://www.cso-effectiveness.org/IMG/pdf/outcome_document_-_final_en_-2.pdf

[6] Na Slovensku je zaužívaný termín „mimovládne rozvojové organizácie" (MVRO), ktorý budeme ďalej v texte používať.

[7] Analýza uplatňovania Istanbulských princípov rozvojovej efektívnosti mimovládnymi organizáciami na Slovensku, December 2011 http://www.mvro.sk/sk/e-kniznica/category/2-publikacie

[8] Existuje niekoľko obsiahlych databáz, ktoré zhromažďujú kódexy o efektívnosti a etike, ktoré pripravili organizácie občianskej spoločnosti po celom svete, ako napríklad databáza vyvinutá organizáciou One World Trust http://www.oneworldtrust.org/csoproject/cso/initiatives/results/?loc=country&country=185 alebo prehľad škótskej platformy MVRO http://www.nidos.org.uk/learning/ExamplesCodesGoodPractice2009.asp#ethicsandconduct

[9] Dóchas Strategic Framework 2009-2015 http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Strategic_framework_2009-2015.pdf

[10] Dóchas Code of Conduct on Images and Messages
http://www.dochas.ie/Shared/Files/5/Images_and_Messages.pdf

[11] VENRO- Verhaltenskodex Transparentz, Organisationsführung und Kontrolle
http://www.venro.org/fileadmin/redaktion/dokumente/Dokumente-2011/Januar_2011/Kodex_Transparenz_v06.pdf

Britská platforma **Bond**, ktorá združuje 370 mimovládnych organizácií, podporuje zvyšovanie efektívnosti svojej siete pomocou niekoľkých programov. Napríklad pomocou internetovej „zdravotnej prehliadky"[12] si organizácie môžu zhodnotiť mieru efektívnosti v oblastiach ako sú partnerstvá, programy, externé vzťahy alebo monitoring. „Rámec Zlepši to"[13] zase pomáha MVRO zmerať a prezentovať výsledky svojej práce a tým identifikovať svoje silné a slabé stránky. Bond, ako aj mnohé ďalšie európske platformy, sa aktívne hlási ku Kódexu používania obrazového materiálu a podávania správ[14] zostaveného konfederáciou **CONCORD**[15]. Tento kódex, prijatý v roku 2007, je určený nielen pre mimovládny sektor, ale aj pre iné inštitúcie, ktoré sa zaoberajú problematikou rozvojových krajín, napr. médiá. Napomáha svojim používateľom pri rozhodovaní, ktoré materiály môžu použiť vo svojej komunikačnej stratégii tak, aby zachovali ľudskú dôstojnosť a integritu.

V Maďarsku sa v minulosti vyskytlo len zopár iniciatív, ktoré sa venovali otázke efektívnosti MVO v oblasti medzinárodného rozvoja. Maďarská platforma **HAND** uskutočnila medzi maďarskými rozvojovými MVO prieskum, týkajúci sa efektívnosti organizácií občianskej spoločnosti a jeho výsledky budú v blízkej budúcnosti uverejnené v podobe štúdie. Zistenia prieskumu ukazujú, že iba málo maďarských MVO má skúsenosti s Istanbulskými princípmi ako takými, avšak všetky z nich sa viac či menej vedome snažia konať podľa určitých interných organizačných princípov, ktoré sú do veľkej miery v súlade s IP. Takmer každá organizácia uznáva potrebu začatia koordinovanej spoločnej reflexie o aspektoch efektívnosti v ich práci.

V roku 2012 poľská platforma **Groupa Zagranica** založila tzv. *task force Code of Conduct* (kódex správania). Práca tejto *task force* odráža Istanbulské princípy a jej cieľom je aktualizovať a rozšíriť kódex, ktorý bol schválený v roku 2001 (Dobré postupy v práci poľských mimovládnych organizácií v zahraničí). Spolu s kódexom správania budú vypracované nástroje jeho implementácie a indikátory na monitorovanie jeho dodržiavania.

Diskusia o kódexe efektívnosti v Čechách pod vedením českej platformy **FoRS** vyvrcholila prijatím Kódexu efektívnosti[16] v roku 2011, ktorý sa priamo odvoláva na IP. Tento kódex, záväzný pre členov aj pre pozorovateľov, ustanovuje niekoľko kľúčových indikátorov (napr. odmietanie korupčných praktík pri realizácii svojich projektov alebo rešpekt pre ľudskú dôstojnosť), ktorých porušenie môže vyústiť až do vylúčenia členskej organizácie z platformy. Dodržiavanie kódexu sa každoročne monitoruje formou sebaevaluácie prostredníctvom dotazníkov.

[12] Bond Health Check http://www.bond.org.uk/pages/self-assessment-tool.html
[13] Bond Improve It Framework http://www.bond.org.uk/pages/improveit.html
[14] CONCORD Code of Conduct on Images and Messages http://www.deeep.org/images/stories/DARE/CodeofConduct/code%20of%20conduct%20on%20messages%20and%20images.pdf
[15] CONCORD – Európska konfederácia mimovládnych rozvojových a humanitárnych organizácií http://www.concordeurope.org/
[16] Kódex efektívnosti FoRS http://fors.cz/user_files/kodex_efektivnosti_fors.pdf

3. Metodológia prieskumu

Prieskum zrealizovala Platforma MVRO s cieľom začať proces, ktorý by postupne smeroval k spoločnému vypracovaniu kódexu etiky a efektívnosti jej členov a k jeho následnému prijatiu. Zozbierané názory, postoje a problémy predstaviteľov jednotlivých členských a pozorovateľských organizácií Platformy MVRO majú slúžiť ako podklad k postupnej tvorbe obsahu, ale aj procedúr, ktoré by mal takýto kódex zahŕňať.

Prieskumu sa zúčastnilo 26 z 32 členov a pozorovateľov Platformy MVRO.[17] Zvolenou metódou bol pološtruktúrovaný rozhovor s predstaviteľom či predstaviteľkou každej z organizácií. Odôvodnením tých, ktorí sa prieskumu nezúčastnili, bol buď nedostatok času na rozhovor, alebo argument, že momentálne nerealizujú rozvojové projekty v zahraničí.

Väčšinu respondentov tvorili riadiaci pracovníci a riaditelia oddelení zaoberajúcich sa rozvojovou spoluprácou alebo humanitárnou pomocou – 9 žien a 17 mužov. Rozhovory prebiehali osobnou formou a boli nahrávané. Priemerná dĺžka rozhovoru bola 45 minút. Zber údajov sa konal v novembri a decembri 2012. Uvedené citácie výpovedí respondentov demonštrujú rozmanitosť názorov a dokladujú presné formulácie výpovedí, preto neboli gramaticky ani štylisticky upravované.

4. Posun v oblasti etiky a efektívnosti od minulého roka

V roku 2011 realizovala Platforma MVRO výskum o uplatňovaní Istanbulských princípov členskými a pozorovateľskými organizáciami. Spomedzi respondentov aktuálneho výskumu sa ho zúčastnilo 19 z celkových 26. Väčšina tvrdí, že si nevšimla výrazné zmeny vo svojej činnosti spojené s predmetom výskumu, pretože sa podľa svojich slov snažili tieto princípy uplatňovať už v minulosti.

„Snažíme sa tieto princípy efektívnosti nasledovať už dlhšie, takže nejaký výraznejší posun nenastal. Možno v oblasti vytvárania synergie, snažíme sa teraz viac spolupracovať s inými organizáciami a docieliť, aby sa naše aktivity navzájom dopĺňali."

Respondenti, ktorí zaznamenali zmeny (5 respondentov), uviedli napríklad, že sa viac zamýšľajú nad svojou činnosťou, viac komunikujú s partnermi a viac dbajú na budovanie kapacít partnera alebo vytváranie synergie.

5. Potreba etických pravidiel a podoba budúceho kódexu

Všetci respondenti, ktorí odpovedali na otázku o potrebe etických pravidiel, formulovaných do diskutovaného kódexu, sa zhodli, že sú **jednoznačne potrebné** (25 respondentov). Časť organizácií má síce vlastné kódexy, no s ideou jedného, ktorý by platil pre všetkých členov a pozorovateľov Platformy MVRO, takisto súhlasia. Vnútorný a spoločný kódex by si však nemali navzájom odporovať.

„Naša organizácia má vlastný kódex, no domnievam sa, že s kódexom Platformy by si boli skôr podobné, než že by sa navzájom vylučovali. Nebolo by pre nás problém takýto kódex podpísať."

[17] Prieskumu sa zúčastnili: Academia Istropolitana Nova, ADRA, C.A.R.D.O., CEEV Živica, Centrum pre európsku politiku, Človek v ohrození, Dvojfarebný svet, eRko, Fair Trade Slovensko, Habitat for Humanity, Inštitút pre rozvoj spoločnosti, Nadácia Integra, Nadácia Milana Šimečku, Nadácia Pontis, NPOA, OESD, OZ Albert, PDCS, People in Need Slovenská republika, RC SFPA, SAVIO, Sila rozvoja, Slovenská katolícka charita, Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, Slovenský Červený kríž, UNICEF Slovensko.

Len jedna respondentka položila otázku, či by mal takýto kódex význam.

„Ja by som skôr potrebovala vedieť, čo je dôvod, že sa rozprávame o vzniku nejakého kódexu, či vznikli nejaké situácie alebo prípady, ktoré nás k tomu priviedli. (...) Nie som ešte úprimne presvedčená, či takýto kódex je potrebný."

Ako najväčšia obava rezonoval strach z možnej časovej, prípadne finančnej náročnosti pre budúcich signatárov kódexu.

„Myslím, že by sa nemuseli organizáciám dávať ďalšie povinnosti vykazovať to, ako dodržiavajú indikátory z kódexu, pripadá mi to dosť zaťažujúce, hlavne časovo."

„Keby boli organizácie trestané za to, že nestíhajú produkovať nejaké správy alebo reporty o svojej činnosti, o tom ako kódex zapracovávajú do svojich aktivít, zrejme by Platforme zostalo málo členov."

Zopár respondentov sa vyjadrilo, že kódex by nemal suplovať, to čo už existuje. Napríklad pokiaľ ide o korupciu.

„Pripadá mi to zbytočné. Tento kódex by mal riešiť veci, ktoré nerieši zákon. Sú to veci o morálke."

„Slovenská republika disponuje zákonmi a súdnymi orgánmi, na ktoré sa je možné obrátiť, v prípade zistenia korupčných praktík."

Väčšinou sa prikláňali k myšlienke jednoduchého kódexu, ktorý by nemal reštriktívny charakter. Skôr preferujú súbor základných princípov. Pozitívna odozva bola aj na možnosť vytvorenia „manuálu" ku kódexu s konkrétnymi príkladmi a situáciami. Podľa nich by takýto manuál zároveň spĺňal dôležitú funkciu kódexu – organizácie by sa mohli učiť a posúvať ďalej. Ale názory boli rôzne:

„My, ľudia, sme takí, že musíme mať akýsi bič nad sebou, aby sme sa posunuli."

„Organizácie sú natoľko vyspelé, aby nad sebou bič nepotrebovali – bič je voči práci mimovládnych rozvojových organizácií dehonestujúci."

Predstavitelia organizácií sa **viditeľne rozchádzali v názore na záväznosť, resp. nezáväznosť či odporúčací charakter kódexu**. Tesná väčšina sa však priklonila práve k možnosti, že by kódex mal mať odporúčaciu funkciu a bol by akýmsi morálnym štandardom.

„Kódex by mal mať odporúčací charakter, lebo skupina členov Platformy je integrovaná a založená na vzájomnej dôvere."

Ostatní sa domnievajú, že ak nebude kódex záväzný a vymáhateľný, stane sa zbytočným dokumentom.

„Jeho budúca podoba súvisí so statusom Platformy – ak má byť elitným klubom organizácií, tak je nevyhnutné, aby bol vymáhateľný."

„Pokiaľ sa to nechá na dobrovoľnom princípe, tak to nikam nevedie. Kódex bude takpovediac bezzubý."

Niektoré organizácie boli ochotné zvažovať aj sankčný a kontrolný mechanizmus ako súčasť kódexu. Ako sankcia sa najčastejšie spomínalo vylúčenie, hoci padol aj návrh

na finančné sankcie. Respondenti sa však zhodli, že prípadný proces sankcionovania musí byť niekoľkostupňový, začínať upozorneniami a zahŕňať možnosť nápravy. Organizácia by mala mať priestor vysvetliť svoje pochybenie a mal by sa tiež robiť rozdiel medzi zámerným porušením a porušením z nevedomosti či nedbalosti.

Istá skepsa nastala aj v otázke formy hodnotenia. Predstavitelia organizácií takmer v každom rozhovore vyjadrovali pochybnosti o možnostiach kontroly dodržiavania kódexu. Síce sa väčšina prikláňa k sebahodnoteniu, no zároveň spochybňujú jeho objektivitu. Na druhej strane však možnosť pravidelného vypĺňania jednoduchého dotazníka, ktorý nie je časovo či administratívne náročný, niektorí respondenti považovali za zaujímavý podnet pre diskusiu či zamyslenie sa v rámci organizácie.

„Ak je to postavené na dôvere, miera zneužitia prostriedkov je menšia ako keď sa nastavia mechanizmy veľmi štruktúrované."

„Kódex by zabezpečil minimálne to, že by organizácie museli viesť vnútorný dialóg."

Deväť respondentov vyslovilo názor, že by mala byť **zriadená nejaká forma kontrolného orgánu**. Medzi návrhmi na podobu takéhoto orgánu bolo napríklad Predsedníctvo Platformy MVRO, ktoré by nadobudlo takúto kompetenciu, alebo skupina predstaviteľov členských organizácií, ktorá by sa venovala kontrolnej činnosti. Padol aj návrh na vypracovanie systému, prostredníctvom ktorého by mohli aktéri rozvojovej spolupráce alebo verejnosť nahlasovať nedodržiavanie kódexu jeho signatármi priamo kontrolnému orgánu alebo Platforme MVRO.

„Nemyslím si, že kontrolným orgánom by musel byť niekto konkrétny s takýmto poverením. Skôr treba nastaviť pravidelné monitoringy. Mohli by ich zabezpečiť súčasní ľudia z Platformy."

„V princípe som za vytvorenie interného či externého kontrolného orgánu, no neviem si vôbec predstaviť, ako by sa to realizovalo."

Viacerí respondenti si zatiaľ nevedeli predstaviť zavedenie kontroly a sankcií. Preto sa aj tí, ktorí presadzovali záväznejšiu formu kódexu, prikláňali k názoru, že nie je nutné tento stav dosiahnuť okamžite. **Naopak, považovali za vhodné začať postupne, dobrovoľným kódexom vo forme odporúčaní, ktorý by bol otvorený zmenám na základe skúseností členov**. Až po určitej dobe, počas ktorej by sa kódex vypracoval do podoby, v akej s ním budú členovia spokojní, by sa mohol stať záväzným dokumentom.

„Nabiehať by sa však malo postupne: kódex by najskôr mal byť dobrovoľný, organizácie by sa k nemu mali sami prihlásiť, až potom by sa mal stať povinným a neskôr by mohol začať fungovať aj sankčný mechanizmus."

„Nejde len o výsledný kódex, ale najmä o proces a diskusie o tom, ako sa jednotlivé princípy dajú dosiahnuť."

6. Kódex používania obrazových správ: dobrý začiatok, či prázdny dokument?

Kódex používania obrazového materiálu a podávania správ zostavili mimovládne organizácie združené v organizácii CONCORD v roku 2006 a v nasledujúcom roku bol prijatý. Cieľom kódexu je vyhnúť sa stereotypom pri používaní fotografií a informovaní verejnosti o svojich projektoch a situácii v rozvojových krajinách. Pripomína tiež princíp rešpektovania ľudskej dôstojnosti pri zobrazovaní chudoby. Kódex ponúka súhrn základných princípov, ktoré môžu napomôcť signatárom komunikovať programy a hodnoty ich organizácií koherentným a vyváženým spôsobom.

Platforma MVRO sa k tomuto kódexu pripojila v roku 2010 a vyzvala k tomu aj svojich členov, z nich ho však oficiálne podpísalo len 8 organizácií. Väčšina MVRO, ktoré o tomto kódexe vedia, hoci nie sú signatármi, pritom podľa svojich slov s kódexom súhlasia, jeho zásady dodržiavajú a považujú jeho obsah za dôležitý. Ako významný aspekt rozvojovej spolupráce vnímajú sprostredkovanie neskreslenej predstavy o rozvojových krajinách obyvateľom štátov, ktoré poskytujú rozvojovú pomoc.

„Predstavujeme si rozpukanú zem, mŕtvu ťavu, človeka ožobráčeného – to je typický slovenský pohľad na Afriku. Aj naša spoločnosť sa musí naučiť vnímať ten obraz ináč, že je tam zeleň, avokáda a banány."

Medzi dôvody, kvôli ktorým ho väčšina slovenských MVRO nepodpísala, patrí nedostatok času, iné priority alebo vnútorné procesy potrebné na podpisovanie takéhoto dokumentu. Respondenti upozorňujú, že niekedy dochádza aj k neúmyselnému porušovaniu kódexu či k jeho nedôslednému dodržiavaniu.

„Robíme so vzdelávaním v (...), odfotíme sa spolu, no neuvažujeme nad tým, že si vypýtame povolenie na zverejnenie fotky s ich tvárou."

„Na Slovensku pri organizovaní rôznych konferencií a seminárov – bez váhania vytiahnu fotoaparáty a fotia všetkých účastníkov, bez toho aby sa ich spýtali, že či môžu, (...) to je tiež o rešpektovaní ľudských práv, treba si aj na tieto veci dávať pozor, nie že niekde to aplikujeme a niekde nie."

Len v jednom prípade respondent odpovedal, že sa s kódexom nestotožňuje.

„S týmto sa nestotožňujem, niekedy to bráni ukazovať realitu."

Časť respondentov si neuvedomila, že kódex by mali osobitne podpísať. Celkovo však považujú informovanosť o kódexe a jeho význame za nedostatočnú.

„Verejnosť na to netlačí, nás sa nikdy nikto nespýtal, či máme podpísaný kódex."

„Nenapadlo nás zaoberať sa týmto kódexom, hoci sme o ňom vedeli, pretože chýbala výzva, čo s tým urobiť."

Úspešnejší osud potenciálneho kódexu etiky a efektívnosti Platformy MVRO by mohla zabezpečiť nielen prebiehajúca širšia verejná diskusia na túto tému, ale aj systematická snaha kódex spropagovať a prezentovať ho verejnosti a potenciálnym donorom. **Vytvorenie značky, ktorú bude verejnosť vnímať pozitívne, považovala väčšina organizácií za vhodnú formu motivácie pre členov, aby kódex podpísali.**

„... ak sa podpíše, tak sa to postupne bude komunikovať, že je to klub organizácií, ktoré rozvojovú pomoc robia dobre a to nám tú prestíž dá."

7. Obsah budúceho kódexu a jeho nadväznosť na Istanbulské princípy

V jednej časti rozhovoru sme sa podrobne pýtali respondentov, nakoľko by mal byť obsah jednotlivých IP odzrkadlený v budúcom kódexe a ktoré témy sú podľa nich najdôležitejšie. Drvivá väčšina opýtaných na dané princípy (napr. ľudsko-právny prístup, životné prostredie, transparentnosť, rovnoprávne partnerstvá či udržateľnosť), ktoré by mohol či mal kódex obsahovať, reagovala pozitívne a považovala za dostatočne dôležité, aby ich kódex zahŕňal. Názory na jednotlivé princípy boli však rôzne:

„Korupcia a transparentnosť sú asi najzávažnejšie princípy, ale mne sa páčia aj tieto ostatné princípy, lebo organizácie nemôžu a priori vystupovať proti ľudsko-právnym základom a dôstojnosti človeka, organizácie by si mohli osvojiť aj ostatné princípy."

„Najdôležitejšie sú asi body udržateľnosť a zdieľanie know-how, lebo ostatné body sú prirodzenou súčasťou samotných organizácií."

„Otázkou je, že čo má ten kódex vlastne ovplyvňovať. Lebo ten kódex by nemal vstupovať do rozhodnutí samotných organizácií, zase na druhej strane by mal byť inovatívny voči súčasnému stavu, mal by potenciálne podporiť rozvoj všetkých..."

„Čo je dôležité je možno postaviť kódex trochu všeobecnejšie, nielen zameraný na rozvojovú spoluprácu, ale v podstate nejaký Kódex efektívnosti a zároveň transparentnosti – čo sa týka zverejňovania informácií o projektoch, ktoré sa nejakým spôsobom týkajú rozvojovej spolupráce, ale nie nevyhnutne len pôsobenia v rozvojových krajinách. Čiže nastavenie všeobecnejších pravidiel hlavne efektívnosti využívania zdrojov."

„…postaviť tieto princípy na jednu úroveň. Nerobiť rebríček 1 až 5, nedávať niečo ako „top", ale dať tomu vážnosť na jednej čiare, z každého tohto princípu urobiť akési 'všeobecne záväzné nariadenie', ktoré sa bude odzrkadľovať v projektoch. Ale neberme to tak, že to je dogma."

„Niektoré veci sa dajú jasne uchopiť. Konkrétne indikátory tam musia byť, a zvyšok keď budú omáčky, ja to prežijem, no nech tam nie je 100 % omáčky, lebo v tej chvíli kódex stráca zmysel."

Ako príklad nám slúžil český Kódex efektívnosti FoRS, ktorý je postavený na IP, pričom každý princíp je vybavený indikátormi, z ktorých niektoré sú označené za kľúčové a v prípade ich porušenia môže byť organizácia vylúčená.

„Možno tá snaha je dobrá, no treba byť aj flexibilný, keď nastanú rôzne situácie, aby sa nepovedalo, že sme nesplnili kľúčové indikátory – kódex musí byť otvorený reálnemu životu."

Názory respondentov sa začali rôzniť po hlbšej úvahe a veľká väčšina z nich označila princípy Kódexu efektívnosti FoRS za vágne.

„Čakal som od kolegov z Čiech, že to bude brutálne prepracované, no toto zďaleka nie sú indikátory. Sú to veci naformulované tak, že: nikoho sa nedotknime, všetci budeme čistí, no v podstate keby to nebolo, nič sa nestane."

Z toho dôvodu odporúčali nastaviť konkrétne kritériá, za účelom zaistenia rovnakého a jednoznačného výkladu jednotlivých pojmov. Takýmto spôsobom by bolo možné vyhnúť sa názorovému konfliktu, pokiaľ ide o ich presný obsah (napr. v prípade, čo znamená ľudsko-právny prístup). Bolo by tiež jednoduchšie hodnotiť ich dodržiavanie.

„Aj keď všetci robíme to isté, nerobíme to rovnakým spôsobom."

„Určite musí byť dobre vysvetlené, čo jednotlivé pojmy znamenajú. Lebo organizácie, ak nebudú vedieť, čo to znamená, tak to nebudú presadzovať."

Problém sa objavil aj v tom, že opýtaní si zatiaľ nevedeli predstaviť obsah a nedokázali sa k nemu odbornejšie vyjadriť.

„Teoreticky je možné si povedať, čo všetko nebudeme vykonávať pod rúškom etiky alebo efektívnosti, no kto to posúdi, že kde je hranica? Lebo vstupujeme do oblasti, kde môžeme byť ambiciózni, ale reálne to tak nemusí fungovať."

Dvaja opýtaní považovali za dôležité rozlíšiť etiku od efektívnosti:
„Môže byť problematické miešať etiku a efektívnosť, proces tvorby etického kódexu sleduje iné princípy. Neviem, či môže existovať kódex efektívnosti, lebo každá organizácia má svoju mieru a to, čo ja považujem za veľmi efektívne, môže iná organizácia považovať za neefektívne. Snaha je vytvoriť niečo komplexnejšie, ako sledovať český príklad."

Odpovede na otvorenú otázku: Čo by mal podľa vás taký kódex obsahovať, vystihujú nasledovné príklady:
„...princíp ľudskosti, nediskriminácie, nezávislosti, humánnosti, apolitickosti."

„Mal by obsahovať 3 témy – konflikt záujmov na úrovni rozhodovania a implementácie, spôsob riešenia sporov a nedorozumení, čo znamená transparentnosť a zrozumiteľnosť informácií – nemáme výraz pre 'accountability'."

„Organizácia by sa mala za každých okolností snažiť zlepšovať situáciu v mieste pôsobenia, v najhoršom prípade nezhoršovať – zachovať status quo, ale nikdy nie zhoršovať."

„Mal by obsahovať to, že pomáhame všetkým bez rozdielu rasy, pohlavia, všetkým v núdzi."

7.1. Ľudsko-právny prístup, dôraz na dôstojnosť človeka, hľadanie a riešenie hĺbkových príčin problémov, posilňovanie ľudí v prijímateľských krajinách, rodová citlivosť (IP č. 1, 2, 3)

Prevažná väčšina respondentov sa o týchto princípoch vyjadrila, že by bolo určite dobré a prospešné ich do kódexu zahrnúť. Naopak, iní si mysleli, že nie je možné ich úplne presne vymedziť. Väčšina si želá, aby mali tieto princípy len odporúčací charakter.

„Mne sa ľudsko-právny prístup veľmi páči, no v prvom rade je dôležité, aby si členské organizácie Platformy sadli a porozprávali sa, čo znamená ľudsko-právny prístup. Lebo mnohí to nevieme a projekty, ktoré sa realizujú aj v rozvojových krajinách sú často ďaleko od takého

prístupu. Najskôr sa musíme naučiť, ako to robiť a až potom si dávajme na to štandardy."

Na tému rodovej citlivosti zaznel zaujímavý názor:
„V praxi sa posledné asi 1 alebo 2 roky stretávame s tým, že nám naši partneri komunikujú, že fokus na ženy je tak tlačená téma, že muži začínajú byť ohrozeným druhom. V niektorých oblastiach nemajú šancu získať projekt, keďže je strašne veľa projektov na podporu žien a dievčat. Treba zvážiť, aby nás to neobmedzovalo v diverzite, vybrať také zásady, ktoré sú dôležité pre všetkých a nebudú obmedzujúce pre žiadnu skupinu. Na druhej strane je dôležité, aby sa to nezadefinovalo príliš detailne a príliš obmedzujúco, lebo potom to trochu stratí zmysel."

„Umelo nahnať niekde ženy a mužov asi nie je veľmi prínosom."

Podobným spôsobom sa k tejto otázke vyjadrili štyria respondenti, ktorí upozorňovali na prílišné preháňanie rodovej citlivosti a tzv. posilňovania postavenia žien (women's empowerment). Je podľa nich potrebné brať ohľad na kultúrne tradície danej krajiny alebo regiónu. Respondenti sa zamýšľali aj nad otázkou, kde končí rešpekt pre lokálnu kultúru.

„Spomínam si na projekt, ktorý nám uvádzali Kanaďania, ktorý financovali v Indii [posilnenie postavenia žien – pozn. aut.]. Tak ich „empowerovali", že sa všetky rozviedli a potom boli nešťastné. Čiže áno, ale s ohľadom na kultúrne tradície. Projekt musí byť absorbovaný prostredím dobrovoľne, on by nemal byť násilný."

Podľa respondentov je potrebné viesť diskusiu o tom, ktoré hodnoty by mali byť v kódexe ukotvené vzhľadom na náboženské či kultúrne odlišnosti.

„...aby v rozvojovej spolupráci neboli veci týkajúce sa napríklad prenikania náboženstva do rozvojových projektov. Rozvojová spolupráca znamená, že naše náboženstvo, naše kultúrne hodnoty nesmú byť implementované pod rúškom rozvojovej pomoci a akejkoľvek humanity do iných kultúr. Napríklad šírenie kampaní v Afrike, že antikoncepcia je zlá – tam kde je AIDS, je neprijateľné implementovať takéto náboženské pohľady..."

7.2. Životné prostredie, klimatická zmena a globálna zodpovednosť (IP č. 4)

Väčšina opýtaných uvítala možnosť zahrnúť tento princíp v kódexe, no zároveň ho nepovažujú za kľúčový, lebo je podľa nich neuchopiteľný, vágny, a nevedeli by si predstaviť jeho dodržiavanie v praxi. Zopár respondentov sa vyjadrilo, že na jeho konkrétne rozpracovanie sa neodvažujú, keďže „ani Svetová banka sa nevie s týmto popasovať". Prevažná väčšina si myslí, že je dobré mať tento bod ako odporúčací, nie ako pravidlo, zadefinovať ho teda všeobecnejšie a bez sankcií.

„Toto je pre mňa neuchopiteľné, my to životné prostredie riešime, ale neodvažujem sa zostaviť 5 indikátorov. Myslím si, že je to veľká výzva."

„Podľa mňa by to mal byť jeden z cieľov všetkých organizácií."

„Je to prierezová téma, ktorú by sme mali zohľadňovať pri každej činnosti, aj na Slovensku – nepoužívať toľko papiera, šetriť zdroje. Rovnako v rozvojových krajinách, i keď je to náročnejšie, lebo sa to týka zmeny vnímania a ponímania ľudí. Je to dlhšia cesta, no v každom projekte sú zahrnuté tieto princípy."

„Ja životné prostredie a zmenu klímy vnímam inštrumentálne, že to nie je len ochrana životného prostredia pre prostredie samotné, ale ochrana preto, aby sme neničili samých seba."

Na tému klimatickej zmeny sa zopár respondentov vyjadrilo, že síce môžeme mať veľmi radikálny prístup, no ten nie je v konečnom dôsledku reálny, lebo globále procesy neovplyvníme, môžeme len apelovať na riešenie dôsledkov klimatickej zmeny.

„Asi by tam vždy mal byť aj taký pohľad, z krátkodobého aj z dlhodobého hľadiska, že do akej miery prispievame k vytváraniu iného problému spôsobeného napríklad klimatickou zmenou, zvyšovaním priemernej teploty, atď. Čiže skôr tam hľadať pomer a citlivé pristupovanie. V kódexe by malo byť spomenuté, že by sa organizácie mali zaoberať analýzou, do akej miery prispievajú k vytvoreniu problémov spojených so životným prostredím."

Z tohto dôvodu jeden respondent odporúčal *„rozšíriť tento princíp o udržateľný rozvoj, predovšetkým ako udržateľnosť na úrovni komunít, udržateľnosť tradičných väzieb v komunite, možno aj pri hľadaní miestnych lídrov."*

Na otázku globálnej zodpovednosti zaznelo vyjadrenie, že by sa nemala nazývať zodpovednosťou globálnou, ale skôr lokálnou – aby to globálne nebolo prekážkou na lokálnej úrovni, „lebo v niektorých prípadoch sú globálne schémy natoľko záväzné, že môžu byť prekážkou na miestnej úrovni pre nejaký rozumný projekt."

7.3. Transparentnosť, zodpovednosť voči donorom a recipientom (IP č. 5)

Tento princíp bol vnímaný najjednoznačnejšie a väčšina respondentov mala o jeho obsahu aj jasnú predstavu. Drvivá väčšina ho označila za absolútne dôležitý, a práve pri tomto princípe videli možnosť sankcií a striktných pravidiel aj tí, čo boli proti ich zavedeniu.

„Pokiaľ niekto nie je schopný spĺňať nastavené pravidlá, ktoré sú úplne fundamentálne pri práci mimovládnych organizácií, tak takej organizácii by som ani ja sám neveril. Fundamentom tretieho sektora je práve tá transparentnosť. Práve organizácie, ktoré sú súčasťou Platformy a hlásia sa k ideám rozvoja, by mali byť nositeľom zásad transparentnosti a efektívnosti."

„Len vtedy, ak vieme preukázať, čo sme s tými peniazmi urobili, tak len vtedy máme možnosť sa k nejakým ďalším peniazom dostať."

Najčastejšie sa transparentnosť u nich spájala s pravidelným zverejňovaním výročných správ, základných informácií o činnosti, auditom, transparentným využívaním prostriedkov, zverejňovaním všetkých údajov na webe, pričom opätovne väčšina vyzdvihovala potrebu konkrétnej definície, napríklad do akej hĺbky ísť, čo zahŕňajú alebo aké konkrétne základné informácie zverejňovať.

Zaznel aj nápad *„vytvoriť akýsi kontaktný bod na Platforme alebo v jednotlivých organizáciách, kde by sa každý mohol obrátiť a dohľadať, ako a kde boli využité financie."*

Podľa respondentov je dôležité zadefinovanie mechanizmov kontroly transparentnosti, *„i keď v niektorých prípadoch je to ťažké prakticky kontrolovať, napríklad korupciu."*

„Treba riešiť nejakú kontrolu, bez toho to proste nejde."

„Nastavenie pravidiel transparentného zverejňovania projektov, použitých financií na webových stránkach a vo výročných správach."

„Minimálne nastaviť to, akým spôsobom budú informácie zverejňované na stránkach jednotlivých organizácií. Aby to bolo jednotné a aby sa nestalo, že organizácie, ktoré sa ku kódexu prihlásia, nebudú mať zabezpečené mechanizmy, ako sa to dá odkontrolovať na ich webových stránkach. Každá organizácia, tým, že prijme kódex, by sa mala zaviazať aj k tomu, aby urobila čo najviac k tomu, aby tieto informácie boli čo najdostupnejšie."

„Niektoré organizácie sú lenivé zverejňovať dokumenty, ktoré nemusia."

„Máme s partnermi zmluvy, ktoré nás zaväzujú a obracajú za každý doklad, ako SlovakAid. V kódexe by malo byť, aby sa individuálny darca mohol ľahkým spôsobom dostať k informácii, ako jeho peniaze boli použité – má na to právo."

Avšak jedno občianske združenie sa vyjadrilo: *„Sme občianske združenie, ktoré nemá povinnosť robiť výročné správy a nevieme si predstaviť, kde by sme na to našli čas – je to pre nás nevyhovujúce."*

Podpísať sa pod princíp transparentnosti je u väčšiny respondentov vnímané ako špeciálne dôležité vo vzťahu voči donorom a aj voči verejnosti.

Odpoveď na otázku, čoho by sa organizácie v tomto okruhu otázok nemali dopustiť, bola jednoznačná – korupcie. Kategoricky korupciu odmietali všetci, a to hlavne na Slovensku, kde by jednoznačne byť nemala, no vyhnúť sa korupcii priamo na mieste v rozvojových krajinách označili za zložitejšie, hlavne ak je snaha dodržať časový plán projektu. Korupcia preto podľa niektorých môže byť aj otázkou prispôsobenia sa kultúre krajiny.

Uvádzané príklady boli:
„Otázkou je, ako sa vyhnúť korupcii v Afrike, keďže je to tam bežné. Ak chceme dodržať časový plán, lebo daný človek má kľúčovú úlohu v projekte – je na vážkach, či dať úplatok alebo nie."

„Korupcia? Áno, je to problém, ale priamo na mieste platia iné pravidlá a zákony, ak most patrí rebelom, človek musí zaplatiť, aby mohol prejsť."

„My to vidíme na našich projektoch, kedy kľúčová osoba v projekte vyžiada vysoký plat alebo poplatok, keď má sprostredkovať niečo dôležité. Niekedy človek nemá na výber, keď nemá niekoho iného na tú konkrétnu úlohu, tak ustúpi. S tým sa stretávame stále. Napríklad keď sme kupovali pozemok v (...) alebo pri registrácii organizácie v jednej africkej krajine."

„Vy dokonca niekedy ani neviete, že či to je korupcia alebo nie. My robíme v (...), kde sa vozí materiál z (...). A súčasťou toho sú 'roadblocky' - špagát cez cestu, kde musíte zastaviť, a je tam nejaký samopalník. Väčšinou keď ideme osobným autom, tak nás pustí, ale ak ideme nákladným, tak si niečo vypýtajú. Ale vy niekedy ani neviete, či to je oficiálna kontrola, alebo to je niekto, kto chce peniaze do svojho vrecka. Toto by bolo potrebné odlíšiť a definovať."

„V prijímateľských krajinách tá korupcia bohužiaľ je, a častokrát som zvolila prístup, kedy sme na to nechceli pristúpiť, a samozrejme to vybavovanie sa natiahlo o tri mesiace – je to

možno situácia, ktorú ostatné organizácie nechcú, alebo niekedy sa možno aj nedá podstúpiť. Určite by sme to nemali podporovať, [mali by sme] bojovať proti korupcii, zavádzaniu, no úprimne neviem ako by to malo byť naformulované. Častokrát to vyplýva z človeka - ak vám sa to zdá, že to robiť nie je dobré, tak to ani nerobíte."

Traja respondenti považovali za vhodné zakomponovať aj princíp, že organizácia by nemala byť financovaná zo zdrojov alebo z korporácií, ktoré porušujú ľudské práva a sú v rozpore s ich dodržiavaním.

„Kódex by mal byť principiálny, mal by obsahovať to, od čoho by sme nikdy nemali odbočiť – od správania, ktoré robí organizáciu nedôveryhodnou, a to aj styk s rôznymi nedôveryhodnými ľuďmi alebo skupinami."

„Nielen pri rozvojových projektoch je dôležité si klásť otázku, na čo boli projekty určené, čo bolo účelom. Sledovať efektívnosť, ale absolútne v súlade s tým, že dominantný je účel."

7.4. Rovnoprávne partnerstvá, vzájomné učenie, zdieľanie know-how, zapájanie všetkých aktérov (IP č. 6 a 7)

Podľa výpovedí respondentov je snahou každej z organizácií vytvárať partnerstvá založené na vzájomnom rešpekte a serióznosti. Rovnako sa podľa nich snažia zdieľať s partnermi aj celú projektovú dokumentáciu. O zdieľaní know-how sa však vyjadrovali rôzne:

„Neviem či toto by malo byť podmienkou, lebo určite môže mať niekto výhrady, že má svoje know-how a nikto ho nemôže prinútiť ho zdieľať. Určite toto nedať ako tvrdý indikátor. Skôr by som tam z tohto súdka dal asi nejaké hľadanie synergie. Skôr by to malo byť o vzájomnom benefite ako o povinnosti."

„Je tu známa konkurencia a boj o zdroje peňazí. Neviem si predstaviť zdieľanie know-how v rámci Slovenska."

„Ak si predstavím organizáciu X, ktorá sa uchádzala o grant aj s organizáciou Y, a dostala ho organizácia Y na ten istý región. Je úplne isté, že organizácia X vám to know-how nedá. Toto keď tam dostanete, že to musia zdieľať, tak ja to podpíšem."

U niektorých respondentov sa tieto princípy spájali s pojmom konkurencia a na tento fenomén reagovali nasledovne:

„Súčasťou kódexu by malo byť, že by nemala existovať nejaká forma konkurencie medzi organizáciami. Mala by byť vôľa spolupracovať. Na to by mala slúžiť diskusia, keď niekto ide podávať projekt do lokality, kde predtým nepôsobil, tak by sa malo vyhodnocovať to, či tam už niekto pôsobí a ak, tak potom nadviazať spoluprácu s organizáciou a neisť navzájom proti sebe."

„Organizácie medzi sebou nespolupracujú, aj napriek tomu, že sú členmi Platformy. Nám sa darí spolupracovať akurát tak s […], čo je spojené s tým, že máme rovnaké hodnoty. Som zástanca toho, aby organizácie medzi sebou spolupracovali, čiže si myslím, že by to malo byť súčasťou kódexu, dokonca by to malo byť povinnosťou členov Platformy. Súvisí to s tým, že tu nemá existovať konkurencia, pretože zmyslom je pomoc. Organizácie si nemajú konkurovať, ale si medzi sebou pomáhať."

„Sú veci, o ktoré je možné podeliť sa, a sú určite nejaké špecifiká, ktoré nemyslím, že každá organizácia prezradí. Je cítiť konkurenciu medzi organizáciami tu na Slovensku, čo je možno škoda, lebo by bolo možno lepšie, keby sa naše sily a zdroje spájali."

Väčšina vnímala tento princíp ako odporúčanie, ktoré by malo mať nezáväznú podobu, za jeho nedodržanie by organizácia nemala byť vylúčená.
„Tieto princípy vnímam v rámci toho, že by malo ísť o dobré mravy."

Organizácie považujú za vhodné pomáhať si v teréne, i keď stále sú si konkurenciou, keďže sa uchádzajú o tie isté zdroje financií. Poväčšine si nevedia konkrétne predstaviť, ako by zdieľali svoje know-how s ostatnými slovenskými organizáciami, no v princípe by s tým nemali problém.

„Nemáme problém sa podeliť s partnermi o všetky informácie aké máme, aj o zdroje. ... Tá spolupráca je omnoho lepšia a aj výsledky."

„Možno konkrétnym princípom by malo byť zapojenie a väčšie zdôrazňovanie lokálneho partnera, využívanie jeho know-how, posunutie sa od prenosu know-how zo severu na juh – malo by to byť o zdieľaní, čím by sa narušilo paternalistické vnímanie - my máme know-how, ktoré presúvame a my sme tí, ktorí posúvajú krajiny civilizačne. Súvisí to vlastne s dôstojnosťou človeka, a považujem za dôležité prepojiť jeden z tých princípov s kódexom používania obrazového materiálu. Je dôležité vnímať potenciál aj v takomto prípade, a neísť do rozvojovej spolupráce z pozície nadradeného."

7.5. Udržateľnosť výsledkov, zodpovednosť za výsledky svojej činnosti (IP č. 8)

Zodpovednosť za výsledky bola vnímaná za samozrejmú, avšak udržateľnosť videli respondenti ako zložitejší a ťažšie merateľný princíp.

„Možno najdôležitejší princíp, lebo keď vstupujeme do danej krajiny, tak chceme tam niečo urobiť. [A nie, že] po 12 mesiacoch odídeme... a skončili sme."

„Každý by sme mali niesť zodpovednosť za výsledky svojej činnosti. Udržateľnosť je asi náročnejšia, myslím, že je možné o nej hovoriť v krátkodobom horizonte. Podľa mňa, ak prevezme každý tú svoju zodpovednosť v spoločnosti, tak to je o udržateľnosti."

Tento princíp u respondentov rezonoval aj v súvislosti s problémom financií, kde si MVRO v rozhovoroch kládli otázku, kto zaručí, že projekt bude pokračovať. Zodpovednosť za udržateľnosť stále mnohí prenášajú na donora a nechcú ju prijať za svoju.

„Snažíme sa výsledky dodržať, no ak nemáme finančné prostriedky od donorov, tak nemôžeme urobiť nič kvôli ich nedostatku ako neziskovka, v tomto bode sa predsa len zaväzujeme už v projektoch, takže zdvojnásobovať to nemusíme."

„Z môjho pohľadu nevymáhateľný princíp. Väčšina vecí je grantových, ktoré nemajú šancu si na seba zarobiť. Napríklad realizujeme vzdelávanie učiteľov no, my keď nemáme po dvoch rokoch grant, tak udržateľnosť v našej moci nie je. Nemáme prostriedky na stravu, ubytovanie. Pod toto by som sa nepodpísal, neviem sa zaviazať k udržateľnosti projektu, lebo väčšina rozvojovej pomoci je založená na grantoch, nie je založená na tom, že sa dá vybudovať samofinancujúci projekt, takých je fakt máličko."

Nakoľko to budú schopné MVRO uchopiť v budúcom kódexe je otázne, i keď sa k tejto otázke musia vyjadrovať v hodnotení každého z projektov. **Väčšina sa zhodla, že v rozsahu, v akom to má český kódex, je vhodné prijať to aj u nás.**[18] No odporúčali nedefinovať tieto princípy striktne so sankciami. Všeobecne je tento princíp vnímaný ako dobrá iniciatíva, no diskusia k nemu je podľa respondentov veľmi dôležitá.

„Tento princíp by kódex mal určite obsahovať. Lebo ak niekomu na krátkodobo zvýšime kvalitu života a potom ho necháte tak, tak môžete narobiť viac škody ako úžitku. Napríklad ak niekto je naučený, že má 1 dolár na deň, vy tam prídete a zvýšite to na 4 a on zmení štruktúru získavania obživy a podobne. Vy odídete a necháte ho v novom nastavení, v ktorom on nemôže ďalej fungovať. Môže sa cítiť traumatizovaný. Čiže je to dôležité, aby to bolo zakomponované v kódexe."

8. Závery a odporúčania pre Platformu MVRO

Zistenia:
– Väčšina členov a pozorovateľov Platformy vyjadrila súhlas s potrebou spoločného kódexu etiky a efektívnosti.
– MVRO pociťujú potrebu odbornej, ale aj širšej spoločenskej diskusie na témy etiky a efektívnosti rozvojovej práce.

Odporúčanie 1: Otvoriť verejnú diskusiu na jednotlivé témy spojené s IP medzi odbornou, ale i laickou verejnosťou. Táto diskusia sa musí stať súčasťou procesu tvorby kódexu.
Odporúčanie 2: Aktívnejšie pracovať na budovaní značky Platformy MVRO, ako aj oboznamovať širšiu verejnosť so štandardami kvality v rozvojovej spolupráci.

Zistenia:
– Medzi MVRO prevažuje pocit nejednotnosti definícií obsahu jednotlivých princípov a pojmov s nimi spojených.

Odporúčanie 3: Ako súčasť odbornej diskusie pokračovať v organizovaní vzdelávacích podujatí zameraných na vyjasnenie tém, v ktorých sa slovenské subjekty cítia nedostatočne informované (napr. ľudsko-právny prístup k rozvoju, klimatická zmena a jej dôsledky na chudobu, udržateľnosť výsledkov rozvojových intervencií, a i.).
Odporúčanie 4: Zároveň s kódexom vypracovať aj príručku vysvetľujúcu jednotlivé princípy a procedúry.

Zistenia:
– Neexistuje zhoda v tom, nakoľko má byť kódex striktný a obsahovať sankcie.
– Objavili sa obavy, že pravidlá môžu organizácie zväzovať a obmedzovať v práci.

Odporúčanie 5: Proces tvorby kódexu naplánovať ako niekoľkostupňový, začať so súborom odporúčaní a postupne sa dopracovať k procedúram a prípadným sankciám.

[18] „Členové a pozorovatelé FoRS jsou odpovědné za pozitivní i negativní, plánované i neplánované dopady svých rozvojových intervencí a dalších činností na situaci cílových skupin a ostatních rozvojových aktérů. Přijímají svou část odpovědnosti za udržitelnost pozitivních dopadů a zajímají se o změny v životě či postojích cílových skupin i po ukončení svých projektů. Rovněž posilují udržitelnost rozvoje místních komunit tím, že pomáhají omezit poškozování životního prostředí a podporují zachování biologické rozmanitosti."

Zistenia:
– Princípy, ktoré vyvolávajú najmenej kontroverzných postojov a takmer všetci sa s nimi stotožňujú, sú transparentnosť a zodpovednosť.
– Princíp, ktorý je medzi slovenskými MVRO najmenej pochopený, je zdieľanie skúseností, vzájomné učenie a rovnoprávne partnerstvá.

Odporúčanie 6: Kódex oprieť o tie princípy, na ktorých sa väčšina zhoduje, postupne sa dostávať k tým, ktorých chápanie na Slovensku je viac kontroverzné a vyžadujú dlhšiu diskusiu a odbornú prípravu.

Platforma MVRO aj autori tejto správy ďakujú všetkým, ktorí svojimi názormi prispeli k jej bohatosti a komplexnosti.

December 2012

Materiál bol vydaný v januári 2013 s finančnou podporou Európskej únie v rámci projektu „V4 Aid – United Support for Millennium Development Goals“. Za jeho obsah zodpovedá výlučne Platforma MVRO. Názory v materiáli nemusia odrážať oficiálne názory Európskej únie.